

Inden man tager endelig stilling i denne debat, bør man læse Tage Kaarsteds fremstilling i det foregående Rode-bind og hans konklusioner i det nu foreliggende sidste bind. Forståelse for organisationsproblematikken i dansk politik må bygge på indsigt i dens forudsætninger.

Kaarsted har i sin biografi af Ove Rode i den nyeste udgave af Dansk Biografisk Leksikon (bd. 12, 1982, ss. 264-68) for så vidt foregrebet sin fremstilling af Ove Rodes virksomhed i tiden fra første verdenskrigs slutning, til han døde i 1933. Alligevel er det godt, at han har fundet det værd at afslutte og afrunde den store biografi så omhyggeligt, som sket er.

Vi får trådene samlet, en klar forståelse for det element af tragedie og træthed, der hvilede over Rodes sidste år, og en fornemmelse af Rodes forhold til politiske kolleger og modstandere. Dertil en smuk karakteristik af Rode som familiemenneske i ægteskabet med Line Rode, hvor varmen og hengivenheden holdt til det sidste.

Bindet slutter med en gennemgang af eftertidens opfattelse af Rode, »Eftermælet« (s. 170ff), hvor navnlig Hal Kochs præcise vurdering i en polemik med K. K. Steincke i 1960 (s. 179) falder i øjnene. Kaarsted har med dette Rode-bind givet mere end et eftermæle. Han har afsluttet en politiker-biografi i fire bind, som holder et mål, vi kun sjældent ser i danske, politiske biografier.

H. P. Clausen

Bertel & Jørgen. Bertel Dahlgaard og Jørgen Jørgensen i glimt i anledning af 100-års dagene i 1987 og 1988. (Tidens Tankers Forlag, 1988). 91 s. Poul Møller: *De styrede landet.* Politi-

ske portrætter. (Stig Vendelkærs Forlag, 1988). 170 s.

Thorkil Kristensen: *Erindringer.* (Odense Universitetsforlag, 1989). 108 s.

Poul Nyboe Andersen: *Det umuliges kunst.* Erindringer fra dansk politik 1968-77. (Odense Universitetsforlag, 1989). 248 s.

»Bertel & Jørgen« er en mindebog. Dens indhold er genoptryk af biografiske artikler om de to radikale politikere suppleret med udvalgte taler og artikler af dem selv. Nyt materiale rummer den ikke.

Poul Møller har tegnet syv små portrætter af ledende politikere i efterkrigstidens Danmark: Hans Hedtoft, H. C. Hansen, Erik Eriksen, Thorkil Kristensen, Bertel Dahlgaard, Jørgen Jørgensen og Poul Sørensen. Både som politikere og som mennesker. De fleste præges af elskværdig respekt for politiske modstandere, og biografien af Poul Møllers egen partifælle er egentlig ikke den venligste. Dog fornemmes det, at Poul Møller strækker sig langt i sin bestræbelse på at tegne et afbalanceret billede af Jørgen Jørgensen, der karakteriseres ved sin grundtvigske, antiakademiske holdning og sin overbevisning om, »at det standpunkt, der var hans, var det rette, allerede af den grund at han naturligvis ellers ikke ville have indtaget det.« Interessant er ikke mindst artiklen om Erik Eriksen, der som Hans Hedtoft placeres blandt de menneskeligt varme i dansk politik. Som sit bidrag til diskussionen om trekantregeringens dannelse i 1957 peger Poul Møller ud fra hele sin forståelse af Venstrelederens person på den mulighed, at Erik Eriksens afvisning af det radikale tilbud om at danne en ren Venstregering også skyldtes hans modvilje mod at blive afhængig af radikal støtte, og iøvrigt at hans personlige

ambitioner allerede var opfyldt, da han i 1953 som statsminister havde underskrevet den nye grundlov. Der er mange tankevækkende momenter i den lille bog.

I forordet til sine erindringer anfører Thorkil Kristensen, at han ikke har ført dagbog, og mange nye oplysninger eller personlige vurderinger rummer bogen ikke, omend dog en række nuanceringer af hans altid problematiske forhold til sit parti. Han anklager Erik Eriksen for ikke at have fortalt sit parti om et tilbud fra Hedtoft i september 1954 om en SV-regering, hvor hvert parti skulle have statsministerposten i to år, i givet fald en markant fravigelse af et fast socialdemokratisk princip. Iøvrigt er hovedparten af erindringsbogen en gennemgang af Thorkild Kristensens offentligt velkendte opfattelser af efterkrigstidens danske økonomi.

Vægten i Poul Nyboe Andersens erindringer ligger på de to perioder, hvor han var minister, i VKR-regeringen 1968-71 og i Hartlings regering 1973-75. I modsætning til Thorkild Kristensens er disse erindringer meget udførlige med fyldige uddrag og referater af dagbogsoptegnelser. Umiddelbart mest interessant er de mange små karakteristikker af politiske aktører og deres reaktioner, ligesom en række situationer er fastholdt i dagbogsnotaterne. At politiske beslutninger ofte træffes informelt, bekræftes f.eks. af skildringen af, hvordan invitationen til NORDEK-forhandlingerne i 1968 blev aftalt i flyet til Nordisk Råds møde i Oslo. Som kildeskrift er erindringerne derfor nok af interesse. Men det forekommer besynderligt, at forlaget præsenterer dem som et led i forskningsrådets projekt »Dansk politik under Forandring.«

Henning Poulsen

Erik Boel: *Socialdemokratiets atomvåbenpolitik 1945-88*. (Akademisk Forlag, 1988). 278 s.

Bogen er en politologisk undersøgelse af et enkelt aspekt af et enkelt partis forsvarspolitik – et parti, der i store dele af den undersøgte periode sad med regeringsansvaret, og hvis spillerum for selvstændige markeringer følgelig var begrænset. Ydermere dækker undersøgelsen et langt spænd af år, gennem hvilke både den sikkerhedspolitiske situation på verdensplan, atomvåbnenes placering heri og generelle opfattelser af dem og deres karakter undergik væsentlige forandringer. Opgavens løsning rejser derfor et væld af problemer.

Erik Boel har valgt at betragte hele periodens udvikling i tre parallelle perspektiver, det dansk-nordiske, det atlantiske og det globale. De er lagt til grund for dispositionen, og det er vel et spørgsmål, om det ikke havde været mere hensigtsmæssigt at lægge den anvendte periodisering til grund, hvorved samspillet mellem disse perspektiver var blevet klarere og mange gentagelser undgået. I virkeligheden viser undersøgelsen jo, at det ikke blot var Socialdemokratiets holdning, men selve problemstillingen, der ændredes gennem perioden.

Bogen tegner først og fremmest et billede af Socialdemokratiet i en usikker position mellem sin egen NATO-politik og sin antimilitaristiske tradition, den sidste understøttet af overvejelser omkring Danmarks særlig frem-skudte og risikofyldte geografiske beliggenhed. Noget nyt eller overraskende helhedsbillede er der ikke tale om. Men en række enkeltheder fremdrages og dokumenteres. Ikke mindst interessant er fremhævelsen af det socialdemokratiske Norges normgivende rolle i flere situationer. Nyt er dog især, at undersøgelsen for første gang udnytter in-